

# IMPRESSORES GIRONINES A LA BIBLIOTECA DEL PALAU DE PERALADA (SEGLES XVIII-XX)

INÉS PADROSA GORGOT

## **Resum**

Miquel Mateu Pla (1898-1972) va tenir especial predilecció pel material sortit dels tòrculs gironins. En aquesta aportació es presenta una selecció en la qual es donen a conèixer prop de quaranta obres impreses a la capital per dones impressores. Podem concloure que vuit són exemplars únics i d'uns altres sis ítems tan sols se n'ha localitzat un exemplar.

## **Paraules clau**

Impressores, Girona, bibliòfils, Miquel Mateu Pla (1898-1972), Biblioteca Palau de Peralada.

## **Abstract**

*Miquel Mateu Pla (1898-1972) had a special predilection for material from Girona tórculos. This contribution presents a selection in which nearly forty works printed in the capital by women printers are made known. We can conclude that eight are unique copies and, of other six items, only one copy has been located.*

## **Keywords**

*Women Printers, Girona, bibliophiles, Miquel Mateu Pla (1898-1972), Biblioteca Palau de Peralada.*

Com ja és abastament conegut pel públic en general i pels investigadors en particular, a la Biblioteca i a l'Arxiu del Palau de Peralada s'hi conserven llibres i documents de diferents llocs de les comarques gironines i, podríem dir, de gairebé totes les províncies que conformen Espanya.

Els fons bibliogràfics es poden separar en tres grans blocs: el dels germans Rocabertí (Antoni, comte de Savallà, i Tomàs, comte de Peralada) –una part per herència familiar i una gran part per compra–, el que adquirí Miquel Mateu i, posteriorment, el que ha adquirit la seva filla, Carmen Mateu (1936-2018).

En aquests darrers anys he esmerçat esforços en donar a conèixer algunes de les procedències en diferents publicacions especialitzades<sup>1</sup>. Així mateix, en la llarga estada en què he desenvolupat les tasques professionals a la Biblioteca de Peralada, he anat destriant les obres impreses a Girona capital. Sense que aquest sigui un número definitiu, de moment i com a mínim, en els fons peraladencs es disposa d'un miler d'obres portades a terme per impressors gironins o establerts a la capital de la província, i és important subratllar que bona part, si no la majoria, hi són per adquisició de Miquel Mateu Pla (1898-1972), el bibliòfil barceloní afincat a les comarques gironines gràcies al regal del seu pare, Damià Mateu Bisa (1864-1935), que va consistir en el conjunt monumental format pel Castell i el Convent del Carme de Peralada.

El tema dels impressors gironins ha estat abastament estudiat per Enric Mirambell a la seva tesi doctoral; a partir d'aquí, en va donar difusió a diferents publicacions, com ara els *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*<sup>2</sup> i, en diverses entregues, al *Diari de Girona*.

Per a la present ocasió, del miler d'obres gironines preservades a Peralada –val a dir que no s'han contemplat els fulls volants ni els goigs–, s'han seleccionat les relacionades amb les femines, normalment vídues, i com a tals constaven a les publicacions; amb una excepció, Dolors/Dolores Torres, germana i successora de l'impressor i llibreter Pacià/Paciano Torres.

Val a dir que si bé Mirambell es deté en l'activitat de les femines, en l'"Elenc d'obres corresponent a cada impressor"<sup>3</sup>, tan sols especifica obres de tres impressores, i aquestes són: la Vídua i Fill de Figaró (p. 143-144), Maria Nicolau, vídua de Bro (p. 150-151) i la Vídua Grases (p. 154-155).

Tot seguit tindrem ocasió de veure obres de Maria Nicolau Arrosser, vídua de Bro; de Maria Oliva Gispert, vídua de Figaró; de Narcisa Pagès Miralles, vídua de Grases; de la Vídua de Cumané; de Dolors Torres Estrada, germana de Pacià Torres, i de Teresa Gusiñé Juncà, vídua de Josep Franquet Serra.

Així mateix aprofito per afegir que, de moment, als fons bibliogràfics peraladencs no s'ha localitzat cap obra de Josepa Puignau (activa des de 1822 fins a 1830), hereva del taller de Fermí Nicolau (†1822) i, tampoc, de la

<sup>1</sup> Padrosa, 2021; Padrosa, 2022; Padrosa, 2023a, i Padrosa, 2023b.

<sup>2</sup> Mirambell, 1982-1983; Mirambell, 1984, i Mirambell, 1988.

<sup>3</sup> Mirambell, 1988, p. 127 i seg.

Impremta de la Vídua de Manuel Llach (activa a finals del XIX i principis del XX).

Després d'haver fet recerques a repertoris i en línia, s'ha anat veient quins són els centres, les institucions i les biblioteques que disposen d'una còpia de les obres relacionades en la present aportació. I s'ha arribat a la conclusió que algunes de les obres preservades a la Biblioteca del Palau de Peralada no es localitzen en cap altra institució; d'altres, a part de Peralada, tan sols es troben en un centre, i algunes només les trobàvem esmentades per Mirambell (n. 14, n. 32<sup>4</sup>). Com que aquest no cita la localització de les obres i sabem que va estar en contacte amb el bibliotecari Martí Costa (1905-1985)<sup>5</sup>, podria molt ben ser que l'obra citada per l'historiador gironí correspongués a la peraladenc. Per altra part, veiem que hi ha obres impreses per les fèmines gironines que van fer via per molts llocs de la geografia espanyola. Només cal veure la llista de centres en els quals s'hi ha localitzat algun dels exemplars ressenyats, consultable a la bibliografia de cada ítem, amb els corresponents acrònims al final de l'article.

En resum, de moment podem dir que, entre les trenta-vuit obres, de les quals sis es troben duplicades, que suposen quaranta-un volums (més els sis duplicats, quaranta-set), vuit només es troben a Peralada (n. 11: Lorente. *Ecsortacion*; n. 14: *Novena*; n. 15: *Novena*; n. 19: *Caton*; n. 20: *Concordato*; n. 25: *Ayuntamiento*; n. 29: *Fius*; n. 34: *Estatutos*); mentre que, unes altres sis, a part de Peralada, tan sols es localitzen en una institució (n. 1: *Pellicer*; n. 6: *Claret. Breu noticia*; n. 12: Lorente. *Ecsortacion*; n. 32: *Paroz*; n. 35: *Estatuts*; n. 38: *Consistori dels Jocs*).

Tot i això, cal tenir present que sempre pot aparèixer algun exemplar en mans privades. En aquest sentit, cal recordar que les institucions s'han vist beneficiades amb llegats i donatius de col·leccions particulars i així han pogut compensar importants buits bibliogràfics. Per exemple, l'Ajuntament de Girona preserva el fons del metge gironí Josep Pascual i Prats (1854-1931) (FPiP = Fons Pascual i Prats) i també el de l'historiador i hisendat Pelagi Negre i Pastell (1895-1984) (FPNiP = Fons Pelagi Negre i Pastell). Encara que en podríem citar molts més, ens fixem en aquests, pel fet que tres cites de la relació (n. 7, n. 28 i n. 23), a més de trobar-se a Peralada,

<sup>4</sup> Quan Mirambell va preparar la tesi la UdG no existia i, ara, hi trobem una còpia d'exemplar per donació.

<sup>5</sup> Padrosa, 2009, p. 246.

es poden consultar a l'Arxiu Municipal de Girona gràcies a les esmentades donacions.

En les darreres dècades, hom cada vegada està més conscienciat a procedir en aquest sentit, situació que pot comportar que, en el futur, apareguin exemplars fins ara sense localitzar gràcies a aquestes actituds benefactores en favor d'engruixir el patrimoni bibliogràfic institucional.

A continuació, presentades per segles i en cadascun dels apartats per ordre alfabètic de l'autor, o del títol en cas de no disposar del primer, veurem obres de temàtiques pròpies de l'època: religió, novenes, educació, pedagogia, publicacions municipals, filosofia, història, literatura i també incipients guies turístiques.

L'embolcall extern varia, tant poden ser enquadracions d'època, en pergami, pasta espanyola, holandesa o mitja pell –amb pergami i paper de guarda amb ànima de cartró–, com relligadures posteriors. Alguns fulletons de poques pàgines van arribar a Peralada sense enquadració i va ser Miquel Mateu qui va encarregar a Brugalla, de Barcelona, o a Palahí, de Girona, que s'ocupessin de donar-los el suport adequat.

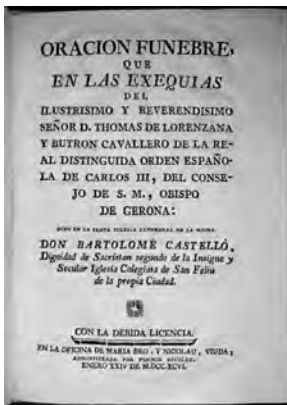
En definitiva, una vegada més queda patent la tasca de Miquel Mateu en favor del patrimoni bibliogràfic, en aquest cas, focalitzat en les comarques gironines.

## SEGLE XVIII

### **Maria Nicolau Arrosser – Vídua Bro**

Cap a 1750, Maria Nicolau, de Sant Pol de Mar, en casar-se amb Josep Bro va entrar a formar part de la nissaga d'impressors. En traspasar Josep Bro (†1794), la vídua avantposa el cognom del marit al seu i, amb l'ajut del seu germà, Fermí, passa a regentar el negoci, circumstància que queda palesa en el peu d'impremta, encara que fou per un curt període de tan sols dos anys, de 1794 a 1796. La impremta era al carrer de les Ballesteries, “en las cuatro esquinas”, i a més d'obres religioses i publicacions periòdiques com el *Correo de Gerona* es dedicaren a la impressió de documentació oficial.

A partir de 1796, Maria Nicolau deixa l'activitat quan contreu segones núpcies, ara amb Lluís Dalmau.



1. [PELLICER DE VELASCO, Manuel]. *Carta de consejos familiares a un joven militar.*

Gerona: En la Imprenta de Maria Bró, i Nicolau viuda; administrada por Fermin Nicolau, calle de las Ballesterias, [s.d.]; 16 p.

Signatura: 17 Carta. R. 47.565; 91C-IV.

Bibliografía: CCPBC, recull el de la BPGCR, R. 9045; ni Mirambell, ni SGDAP, ni UdG.

2. CASTELLÓ, Bartolomé. *Oración funebre que en las Exequias del Ilustrisimo y Reverendisimo Señor D. Thomas de Lorenzana [...]* Obispo de Gerona / dixo en la Santa Iglesia Cathedral de la misma Don Bartolomé Castelló [...].

[Gerona]: En la Oficina de Maria Bro, y Nicolau, Viuda, administrada por Fermin Nicolau, 1796; 19 p.

Signatura: 252:92 (46) Cas O. R. 14.799; 78-1. Bibliografía: F. Bon. 1121; Mirambell, 1988 p. 169; CCPBE, n. id. CCPB000604725-4, recull quatre exs. a diferents institucions: APEPC, BC, UB-CRAI i BPESB; no consta a SGDAP.

3. CORREO de Gerona. *Del jueves 5 de febrero de 1795 [a 3 agosto].* [Escut de Girona emmarcat per orla]

Dedicado unicamente a la instruccion militar ò escuela historica, y moral del Soldado.

Gerona: En la Imprenta de Maria Bró, Viuda administrada por Fermin Nicolau 1795; 2 vols. Enq.: pasta espanyola, paper de guarda marbrejat amb exlibris del comte de Peralada. Signatura: 05 (46.71) Correo. R. 13.657-13.658; 95-IIS.

Bibliografía: BPCR; CCPBC localitza exs. a AHCB, BC, UPF; Mirambell, 1988, no està inclòs a la relació, però acompanya amb il. del Correo de "5 de febrero de 1795" p. 237.

4. *CORREO de Gerona, nº 9, 5 marzo de 1795-julio 1795.*

Dedicado unicamente a la instruccion militar ò escuela historica, y moral del Soldado.

Gerona: En la Imprenta de Maria Bró, Viuda, administrada por Fermin Nicolau, 1795; 1 vol. (incomplet).

Signatura: 05 (46.71) Correo. R. 49.456; 94-III.

Bibliografia: BPCR; CCPBC localitza exs. a AHCB, BC, UPF.

SEGLE XIX

**Maria Oliva Gispert – Vídua i Fill de Figaró**

La família Oliva procedia de Sant Hilari Sacalm. Antoni Oliva Ferran, membre de la branca menor dels Oliva, maridat amb Narcisa Gispert Pastells del Pont Major, va nomenar la seva filla, Maria Oliva Gispert, l'heretera del negoci.

L'any 1797, Maria es va casar amb Agustí Figaró Fonolleras<sup>6</sup>. Aquest s'ocupava de la impremta d'ençà del decés d'Antoni Oliva (†1797), el pare de la que esdevindria la seva muller, i hi va prosequir fins a la seva mort, el 1847. A partir d'aquesta data i fins l'any 1855, la vídua, juntament amb el fill, s'ocupen del negoci.

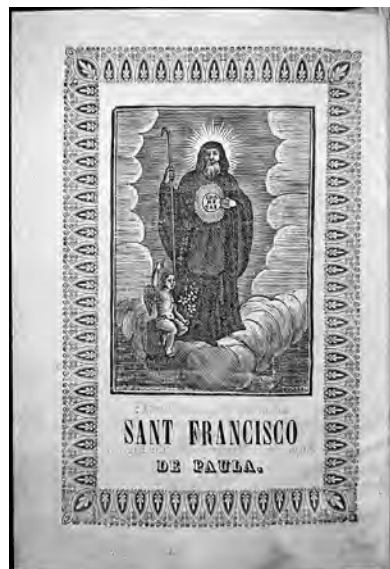
Corresponen a aquesta época dos peus d'impremta: "Imp. de la Viuda y Fill de Figaró", "Viuda y Fill de Figaró" i "Estampa de la Viuda y Fill de Figaró", pels llibres escrits en llengua catalana i "Imprenta de la Viuda é Hijo de Figaró", pels escrits en castellà.

Els seus llibres solen ser religiosos, pedagògic-religiosos, novenes, pastorals i estatuts de germandats. Sens dubte, aquesta és la impressora de qui disposem un nombre més elevat d'obres als fons peraladencs.

5. *CAPITOLS ó Estatuts, novament ordenats y en sa major part corregits per lo bon régimen y Govern de la Germandát de Socorros Mutuos fundada baix lo amparo de Sant Francisco de Paula de la ciutat de Gerona.*

Gerona: Imp. de la Viuda y Fill de Figaró, 1850; 28 p., [4] f.: 1 gravat en el vers de la portada.

<sup>6</sup> Arxiu Diocesà de Girona. Proclames matrimonials.



Enq.: llom pergamí amb la data, títol i les inicials MM manuscrites, la resta cartró.  
Signatura: 368.8 (46.71 Ger) Capítols. R. 40.486; 44-1.

Bibliografia: BSDG, 946/1242; SGDAP, CL 364 GER; no consta al CCPBC, ni CCPBE, ni Mirambell.



6. CLARET, Anton. *Breu noticia de las instrucciones de la Arxiconfraría del Santíssim é Immaculat Cor de Maria per la conversió dels pecadors, que en forma de diàlogo ha escrit lo reverent D. [...] P.* [Filet]

Gerona: Estampa de la Viuda y Fill de Figaró, 1854; 2 fb., VI, 85 p., [1]f., 2fb: 1 gravat del Cor de Maria al vers de la portada.

Enq.: llom tela i paper de guarda marbrejat amb ànima de cartró per les tapes; 15 x 10,4 cm

Signatura: 255 (46.71 Ger) Cla B. R. 29.781; 85-1.

Bibliografia: CCPBC recull ex. de l'ANC; CCPBE, recull 2<sup>a</sup> ed. 1855; no consta ni a Mirambell, ni SGDAP.





7. CLARET, Antonio. *Instrucción y reglas de la Congregación de la Inmaculada Concepción de María Santísima, y de San Luis Gonzaga*, que á impulsos de su grande amor á los jóvenes hizo reimprimir el Exm. é Ilmo. Sr. D. [...] Arzobispo de Santiago de Cuba. Y ahora manda reimprimir con algunas adiciones para provecho espiritual de los Alumnos de su Seminario el Exmo. é Ilmo. Sr. D. Florencio Lorente y Monton Obispo de Gerona. [Gravat]. Gerona: Imprenta de la Viuda é Hijo de Figaró, 1851; 131 p., 1 fb.

Enq.: pasta espanyola, paper de guarda de gotes; 15,1 x 10,6 cm

Signatura: 255 (46.71 Ger) Cla I. R. 29.198, 85-I i R. 29.783, amb exlibris ms. de "José Prat de Vilert. 1859"; 84-II.

Bibliografia: BCRG, R. 310 Top., A/520; BSDG, fons antic 946/152; SGDAP, FPIP 121 R. 9.061; URL, 101581; Mirambell, 1988 p. 180 [contemplat pel títol].

8. *EXERCICI piados en obsequi del Sagrat Cor de Jesus que per emplear be y santament el dia que elegeixen de desagrais ó dia de la cedula los germans de la Pia Unió ordena un Sacerdot devot del Sagrat Cor.*





Gerona: Imp. de la Viuda y Fill de Figaró, [s.d.][c. 1850]; 48 p.: gravat en el revers de la portada; 11 x 8 cm

Signatura: 248.159.24 Exe. R. 39.461; 87-I.

Bibliografia: BSDG, fons antic 09/926; CCPBC recull ex. a UB-CRAI; Mirambell, 1988, p. 175; no consta al CCPBE.



9. LORENTE Y MONTON, Florencio. *Pastoral que el Ilmo. y Rmo. Sr. Dr. D. [...], dirige al Clero y Fieles de esta Diócesis.* [gravat alegòric].

Gerona: Imprenta de la Viuda é Hijo de Figaró, 1848; 24 p.

Signatura: 253.1 (46.71 Ger) Lor P. R. 45.992; 72-III.

Bibliografia: BSDG, fons antic 09/143; CCPBE, n. id. CCPB000873366-X, recull ex. BMM; no consta ni Mirambell, ni SGDAP.

10. LORENTE Y MONTON, Florencio. *Carta Pastoral, del Exmo. e Ilmo. Sr. D. [...] dirige al Clero y Fieles de esta Diócesis. En la que se anuncia el Santo jubileo, que ha concedido nuestro Santísimo Padre Pio Papa IX. Disposiciones aclaratorias.*

Gerona: Imprenta de la Viuda é Hijo de Figaró, 1851; 42 p. + 4 p.

Signatura: 253.1 (46.71 Ger) Lor C. R. 45.991; 72-III.

Bibliografia: BSDG, fons antic 09/147 i 09/168; CCPBE, n. id. CCPB000562448-7, recull ex. BN; no consta ni Mirambell, ni SGDAP.



11. LORENTE Y MONTON, Florencio. *Ecsortacion Pastoral que el Excmo. é Ilmo. Sr. D. [...], Obispo de Gerona.* [gravat].

Gerona: Imprenta de la Viuda é Hijo de Figaró, 1853; 10 p., en el colofó gravat amb les armes del Bisbe de Girona, Florenci Lorente.

Enq.: llom pergamí, la resta paper de guarda amb ànima de cartró.

Signatura: 253.1 (46.71 Ger) Lor E. R. 14.788; 78-I.

Bibliografia: no consta ni al CCPBC, ni CCPBE, ni Mirambell, ni SGDAP.

12. LORENTE Y MONTON, Florencio. *Ecsortacion Pastoral, que el Exmo. é Illm. Sr. Dr. D. [...] Obispo de Gerona, dirige a sus diocesanos.*

Gerona: Imprenta de la Viuda é Hijo de Figaró, 1854; 19 p.

Signatura: 253.1 (46.71 Ger) Lor E. R. 45.990; 72-III.

Bibliografia: BSDG, fons antic 09/172; Mirambell, 1988, p. 182; no consta ni CCPBC, ni CCPBE.

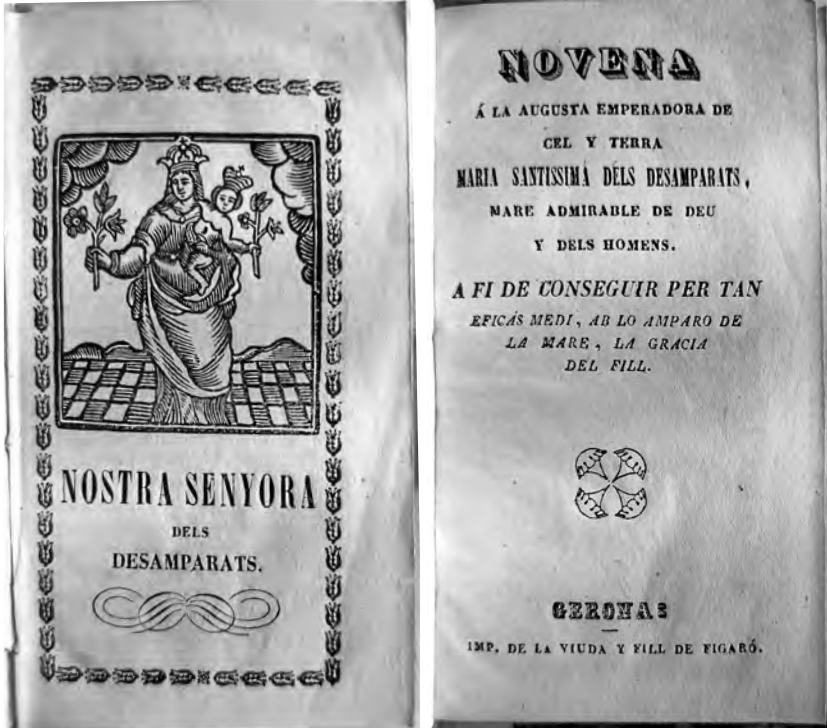
13. LORENTE Y MONTON, Florencio. *Ecsortacion que el Exmo. é Illm. Sr. D. [...] Obispo de Gerona, dirige a sus diocesanos. Recomendando la obra de la Santa Infancia establecida en este obispado.*

Gerona: Imprenta de la Viuda é Hijo de Figaró, 1854; 26 p.

Signatura: 253.1 (46.71 Ger) Lor E. R. 45.989; 72-III

Bibliografia: BSDG, fons antic 09/172; Mirambell, 1988, p. 182; SGDAP, R. 11.727.

14. *NOVENA á la Augusta Emperadora de Cel y Terra Maria Santissima dels Desamparats, Mare admirable de Deu y dels homens. [...]. [gravat].*



Gerona: Imp. de la Viuda y Fill de Figaró, [s.d.]; 36 p.: gravat de Nostra Senyora dels Desamparats; 13,5 x 7,5 cm.

Enq.: llom pergamí, la resta paper de guarda amb ànima de cartró.

Signatura: 248.159.4 (Desamparats) Novena. R. 39.449; 87-I.

Bibliografia: Mirambell, 1988, p. 185; no es localitza ni al CCPBC, ni CCPBE, ni SGDAP.

15. *NOVENA al Glorios Bisbe y Mártir San Martiriá, patró de Bañolas y sa comarca, cual reliquias se guardan y veneran en la Iglesia del Monasteri [sic] de dita Vila.* [Filet]

Gerona: Imprenta de la Viuda y Fill de Figaró, 1853; 40 p.

Signatura: 248.159.4 (Martirià) Novena. R. 43.505; 87-II.

Bibliografia: no consta ni al CCPBC, ni CCPBE, ni Mirambell, ni SGDAP.



16. REYMUNDINEZ [Y DEL COSO], Lorenzo. *Congregante, y siervo perfecto de la Santísima Virgen de los Dolores*, que compuso el M.R. Maestro Fr. [...] Ex-Provincial del Orden de PP. Servitas, [...].

Gerona: Imprenta de la Viuda é Hijo de Figaró, 1849; [1] f., VI, 219 p., [2] f.

En el vers de la portada, escrit a mà, hi diu: "... y pertenece este libro a D. R. Dauner de la villa de La Junquera, 1851".

Enq.: pasta espanyola, llom amb teixell amb la primera paraula del títol i ferros i flors daurats;

paper de guarda marbrejat de gotes. 15,5 x 10,5 cm

Signatura: 248.159.4 (Dolors) Rey C. R. 37.845; 86-IV.

Bibliografia: BSDG, fons antic 946/129; BPCR, R. 6875 i R. 8252; Mirambell, 1988, p. 191; UdG-BV, FHE 543.

17. SCARAMELLI, Juan Bautista. *Directorio ascetico en que se enseña el modo de conducir las almas por el camino ordinario de la gracia á la perfección cristiana: Dirigido a los directores de las almas.* Obra del Padre [...], de la Compañia de Jesus. Traducida de su original italiano al idioma castellano, y dado a la luz por D. Pedro Bonet., Agente de negocios de los Reales Consejos.

O bé en el vers de la p. de guarda o bé a la portada tampó amb las sigles "F.M.".

Gerona: Imprenta de la Viuda é Hijo de Figaró, 1853; 3 vols.; 22 x 15,8 cm  
Enq.: pasta espanyola, llom amb ferros daurats, autor, títol i vol. en daurat;  
paper de guarda de gotes.

Signatura: 248.1 Sca D. R. 37.378-37.380; 85-V.

Bibliografia: BSDG, fons antic 248/752; SGDAP, XIX 69 R. 5.686; URL,  
D\*XIX\*80\*186; Mirambell, no.



18. SCARAMELLI, Juan Bautista. *Discernimiento de los espíritus, para gobernar rectamente las acciones propias y las de otros*. Obra muy útil, especialmente a los Directores de las almas. Escrita en italiano por el Padre [...]. Y dada á luz traducida por D. Pedro Bonet [...]. Un tomo. [gravat alegòric].

Gerona: Imprenta de la Viuda é Hijo de Figaró, 1853; 238 p.

Signatura: 241.1 Sca D. R. 38.927; 87-V.  
Bibliografia: BSDG, fons antic, 946/13; Mirambell, 1988, p. 193; URL,  
D\*XXII\*80\*124.

### Narcisa Pagès Miralles (†1853) - Vídua Grases

L'impressor Joaquim Grases Castells es va establir a Girona l'any 1838, a la plaça del Vi. El taller de Grases, i posteriorment de la seva vídua, Narcisa Pagès Miralles, va ser qualificat per Mirambell com a "origen i fonament de la nova impremta gironina"<sup>7</sup>. Entre d'altres, van imprimir obres religioses, pedagògiques i geogràfiques.

Consta que la vídua va estar activa des de l'any 1847 fins al 1853, i d'aquest període es coneixen diferents peus d'impremta: "Imprenta de la Viuda Grases", "Imprenta de la Viuda de Grases" i "Imprenta de Doña Narcisa Grases".

<sup>7</sup> Mirambell, 1988, p. 74.

L'any que va morir, el seu nebot, Francesc Dorca i Miralles, que ja estava familiaritzat amb la feina, va prendre les regnes del negoci. A l'inici va mantenir el cognom Grases; al cap d'un temps, va aparèixer el seu cognom seguit de "successor de Grases", fins que va optar per prescindir del cognom dels seus antecessors.

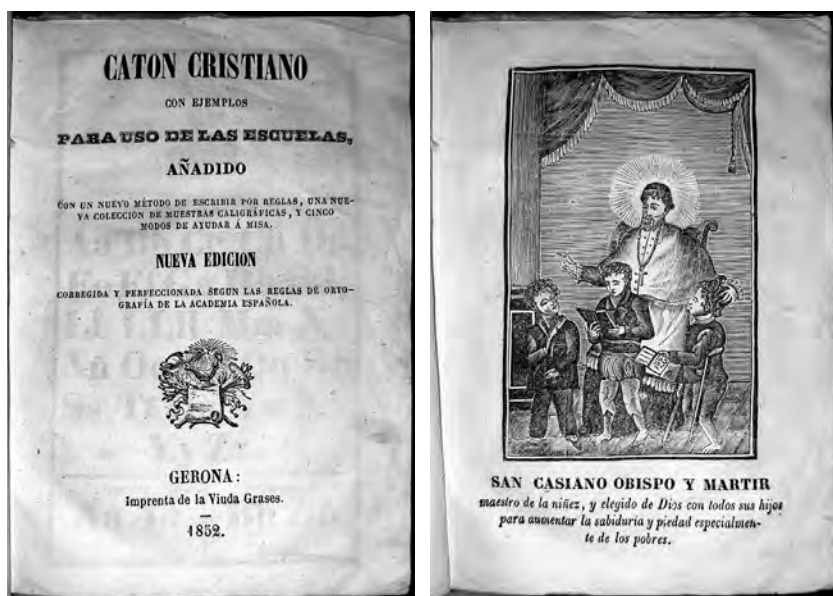
19. *Caton Cristiano con ejemplos para uso de las escuelas, añadido con un nuevo método de escribir por reglas, una nueva colección de muestras caligráficas y cinco modos de ayudar a misa.*

Gerona: Imprenta de la Viuda Grases, 1852; 67 p. + 7 p.

Enq.: pergamí

Signatura: 372.3 Cat. R. 29.192; 49-II.

Bibliografia: no consta ni BSDG; ni CCPBC; ni CCPBE, hi figuren edicions anteriors de Madrid, Saragossa, i Palma, i una posterior de Manresa; ni Mirambell; ni SGDAP.



20. *CONCORDATO celebrado entre su Santidad y S.M. Católica, firmado en Madrid el 16 de marzo de 1851, y ratificado por S.M. en 1º de abril y por S.S. en 23 del mismo...* Gerona: Imprenta de la Viuda Grases, [s.d.]; 31 p.

Enq.: llom de pergamí amb el títol i les inicials MM, manuscrites, la resta cartró; 14,5 x 10 cm.

Signatura: 348.71 (46) Concordato. Notes: R. 40.493; 44-I.

Bibliografia: CCPBC no; CCPBE no es localitza cap exemplar imprès a Girona; Mirambell, no.



21. COSTA DEVALL, Jaime. *Itinerario geográfico de la Provincia de Gerona. Hecho extensivo [sic] á todos los pueblos de la misma, con su descripción geográfica. Por el capitán [...].* [Orla]

Gerona: Imprenta de la Viuda de Grases, 1848; [3] f., 73 p.: 19 láms pleg. amb distàncies.

Enq.: mitja pell, amb paper de guarda marbrejat. Etiqueta: "Encuadernaciones Subirana, S.A. Barcelona". Paper de guarda de gotes. 13,8 x 19,7 cm

Signatura: 91 (026) Cos I. R. 47.893 i R. 48.560; 25-IIS i 26-IS.

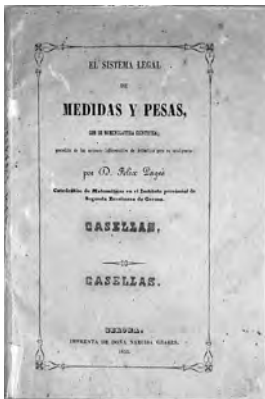
Bibliografia: CCPBE, n. id. CCPB001385247-7, amb exs. al CEC, ICC i BABM; Mirambell, no.

22. LLACH Y SOLIVA, José. *Discurso leído en la solemne apertura del año escolar de 1850 a 1851 en el Instituto Provincial de Gerona.*

Gerona: Imprenta de la Viuda de Grases, 1850; 41 p.

Signatura: 834.7 T Lla D. R. 47.503 y R. 47.577; 39B-IIIS y 55-III.

Bibliografia: CCPBC, recull ex. de la RACAB; recollit a UCM-B-PDC, BH FOA 553(9); SGDAP, XIX R. 11.901; CCPBE no hi consta; Mirambell, no.



23. PAGÉS, Felix. *El sistema legal de Medidas y Pesas, con su nomenclatura científica: precedido de las nociones indispensables de Aritmética para su inteligencia; por D. [...].* Catedrático de Matemáticas en el Instituto provincial de Segunda Enseñanza de Gerona.

Gerona: Imprenta de Doña Narcisa Grases, 1852; [2] f., 80 p. 1 lám. pleg., [2] f. d'índex.

Enq.: doble, en paper i, altra independent, amb llom de tela i paper de guarda amb ànima de cartró, amb etiqueta amb el títol en el llom i la



tapa anterior; exlibris de tampó "CASELLAS." 19,8 x 1,5 cm

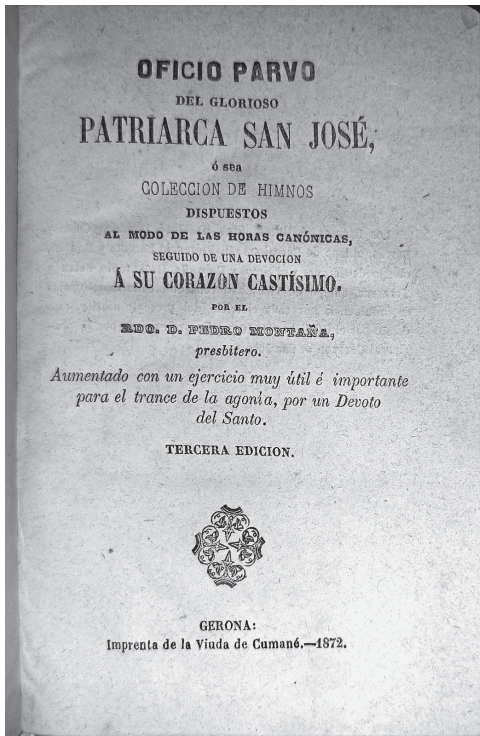
Signatura: 511 Pag S. R. 29.656; 91F-I.

Bibliografia: CCPBC recull exs. a l'ICAB i a la URL; CCPBE recull exs. en tres centres; SGDAP, FPNiP-R 7.378.

### Vídua de Cumané

La impremta de Gerardo/Grau Cumané i Fabrellas (†1872), amb negoci situat a la plaça de les Castanyes des de l'any 1861, i, més endavant, al carrer de la Plateria, es va caracteritzar pels llibres de lleis i els religiosos –novenes, llibres sobre confraries religioses com la de la Puríssima Sang...– i rotatius, com *El Gerundense* o *El Norte*.

Després del seu decés, encara que per un període curt –de 1872 a 1874–, la seva vídua va seguir amb el negoci. A la Biblioteca de Peralada, de moment, tan sols s'ha localitzat un exemplar, de l'any 1872, i és de caire religiós.



24. MONTAÑA, Pedro. *Oficio parvo del glorioso Patriarca San José, ó sea coleccion de himnos dispuestos al modo de las horas canónicas seguido de una devocion á su corazon castísimo*. Aumentado con un ejercicio muy útil é importante para el trance de la agonía, por un Devoto del Santo. Tercera edición. Gerona: Imprenta de la Viuda de Cumané, 1872; 40 p. Signatura: 264.02-06 Mon O. R. 40.481; 87-I.

Bibliografia: BC, reserva 16-III-9/2; BSDG, fons antic 946/643; no consta ni CCPBE, ni Mirambell.



## SEGLE XX

## Dolors Torres Estrada – Pacià Torres

Germana i continuadora de Pacià Torres Estrada († 6 de febrer de 1907), establert des de l'any 1880 a la Plaça de la Constitució. Era fill de Pacià Torres Dalmau, també impressor, actiu des de 1843 a la capital.

Els Torres disposaren d'impremta i llibreria i d'un ampli ventall de publicacions. La successora de Pacià, i darrer membre de la nissaga, va deixar constància de la seva activitat en el peu d'impremta fent constar: "Imprenta y Librería de Dolores Torres" i "Establecimiento Tipográfico de Dolores Torres".

A partir de 1914, el material dels Torres –que amb anterioritat havia adquirit el dels Grases i el dels Dorca–, passà a formar part de la impremta Masó.

L'any 1927 Dolors Torres va fer un important donatiu relacionat amb publicacions de la seva impremta: "Entre los ya numerosos donativos que de sus simpatías y amistades va recibiendo la sociedad «Arte de Imprimir y Anexos» con destino a su Biblioteca, merecen mencionarse los efectuados por doña Dolores Torres Estrada consistente en 402 volúmenes, en catálogos, muestrarios, revistas y folletos, todos ellos de gran valor para las artes gráficas [...]".<sup>8</sup>



25. AYUNTAMIENTO CONSTITUCIONAL DE LA INMORTAL GERONA. *Presupuesto ordinario para el año de 1912*. Aprobado por la Corporación en Sesión de 17 agosto 1911 [...] [escut Girona]

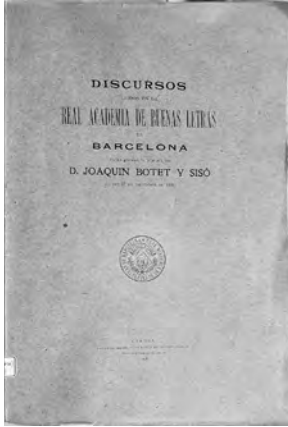
Gerona: Imprenta y Librería de Dolores Torres, 1912; 54 p., 1fb.

Enq.: cartolina; 21,8 x 15,7 cm

Signatura: 352 (46.71 Ger) Ayu P. R. 47.498; 60-III.

Bibliografia: no es troba ni al CCPBC, ni CCPBE, ni Mirambell, ni SGDAP.

<sup>8</sup> *Diari de Girona d'Avisos i Notícies*, 30 de juliol de 1927, p. 5.



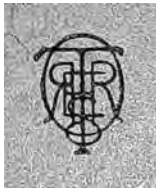
26. BOTET Y SISO, Joaquim. *Discursos leídos en la real Academia de Buenas Letras de Barcelona en la recepción pública de D. [...]*. El día 27 de diciembre de 1908.

Gerona: Establecimiento Tipográfico de Dolores Torres, 1908; 74 p., [2] f.: VIII làms.

Enq.: paper; 28,4 x 19,4 cm

Signatura: 06 (46.71 Bar) Bot D; R. 45.474 i R. 48.169; 93-III i 94-III.

Bibliografia: el CCPBC el localitza en diverses institucions; SGDAP, R. 6.702; Mirambell, no.



27. CENTRE catalanista de Gerona y sa comarca. *Informe emitido por esta sociedad y enviado á las Cortes, sobre el Proyecto de Ley de la Administración local, presentado por R. D. de 31 de Mayo de 1907.* [Escut]

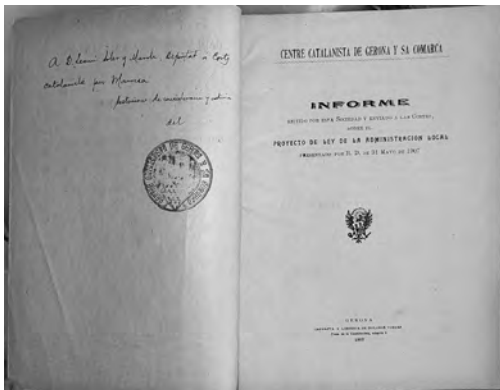
Gerona: Imprenta y Librería de Dolores Torres, 1907; [3] f., 20 p., 1 f.b.

Enq.: paper, amb membret del Centre i marca tipogràfica amb l'anagrama dels Torres; 21,4 x 15 cm

Dedicatòria del Centre a Leonci Soler i March (1858-1932), Diputat a Corts per Manresa. Inclou missiva de Joan B. Torroella, president accidental del Centre Catalanista, fent ofrena de l'opuscle a Leonci Soler.

Signatura: 323.1 Centre; R. 48.549; 56-III.

Bibliografia: CCPBC, recull exs. de BC, BPA i UB-CRAI; no consta ni Mirambell, ni SGDAP.





28. PI Y LLEONART, Juan. *Parálisis de los brazos. El trabajo á altas presiones atmosféricas*. XIII Asamblea anual celebrada en 26 de Agosto de 1910, en la villa de Besalú. Colegio de Médicos de la provincia de Gerona.

Gerona: Imprenta y Librería de Dolores Torres, 1910; 61 p., 2 h.: 1 lám. [Gravadet]

Enq.: paper. 25 x 16,5 cm

Signatura: 61 (063) (46.71) Colegio; R. 47.342; 91B-IV

Bibliografía: CCPBC recull ex. de RACAB; SGDAP, FPIp-R. 13.485; Mirambell, no.



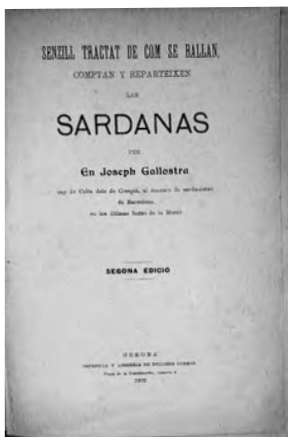
29. FIUS, Ignacio. *Guía ilustrada del turista [sic] en Gerona*. 3a. ed. [Escut Girona]. III.

Gerona: Imprenta y Librería de Dolores Torres, 1907; 138 p.: il. amb fotografies i publicitat.

Enq.: doble, paper i cartoné. 17 x 12,2 cm

Signatura: 91 (026) (46.71 Ger) Fiu G; R. 45.998; 26-IIS

Bibliografía: no consta a BSDG, ni CCPBC, ni CCPBE, ni Mirambell, ni SGDAP.



30. GALLOSTRA, Joseph. *Senzill tractat de com se ballan, comptan y reparteixen las sardanas per en [...]*, cap de Colla dels de Crespiá al concurs de sardanistas de Barcelona en las últimas festas de la Mercè. 2a ed.

Gerona: Imprenta y Librería de Dolores Torres, 1909; 19 p.: [2] f.

Enq.: cartoné. 18,5 x 12,8 cm

Signatura: 793.3 (46.71) Gal S; R. 30.006; 41-IIS.

Bibliografía: el CCPBC localitza dos exs. un a BC i altre a l'ANC; no consta a CCPBE, ni Mirambell, ni SGDAP.



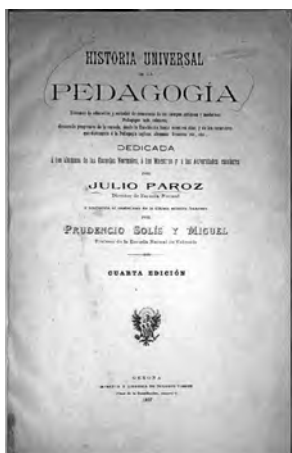
31. OLLER PIÑOL, Juan. *Cartera de campaña*. Por [...] Capitán de Infantería. Fortificación. Topografía. Mecánica. Electricidad. Aritmética. Álgebra. Trigonometría. 2a ed.

Gerona: Imprenta y Librería de Dolores Torres, 1909; 159 p., [2] f.

Enq:: cartoné. 15,6 x 11,4 cm

Signatura: 355.41 Oll C; R. 42.666; 44-II.

Bibliografía: BPGCR, diversos exs.; CCPBE, n. id. CCPB000869568-7, recull exs. a BHMP, BHMB donatiu del coronel Aguilar i CCEBM; no consta ni CCPBC, ni Mirambell, ni SGDAP.



32. PAROZ, Julio. *Historia universal de la pedagogía* [...] Dedicada á los alumnos de las Escuelas Normales, á los Maestros y á las Autoridades escolares por [...] Director Escuela Normal y traducida al castellano de la última edición francesa por Prudencio Solís y Miguel, Profesor de la Escuela Normal de Valencia. 4ª ed.

Gerona: Imprenta y Librería de Dolores Torres, 1907; 338 p.

Enq: tapa dura amb teixell de pell on hi consta autor i títol. 24 x 16,5 cm

Signatura: 371 (09) Par H; R. 51.436; 52-III.

Bibliografía: UdG-BV, BFHE Donatiu 41; Mirambell, 1988, p. 188; BPGCR preserva un ex. del mateix any, però de Paciano Torres; en el CCPBE es recullen dues edicions posteriors localitzades a la BUC-FCE.

### Teresa Gusiñé<sup>9</sup> Juncà - Vidua de Josep Franquet i Serra

L'any 1878 va traspasar Antoni Franquet i Fortuny (1808-1878), el fundador de la impremta situada a la Pujada de Sant Feliu, i en aquell moment

<sup>9</sup> El cognom es pot presentar amb diferents variants, com ara Gussinyer, però des de finals del segle XIX fins a la meitat del segle XX el més comú és Gusiñé.

el va succeir la seva vídua, Madrona Serra; d'aquesta época no s'ha localitzat cap exemplar en els fons peraladencs.

El negoci va ser continuat pel fill, Josep Franquet i Serra (1851-1907), que l'any 1878 es va casar amb Teresa Gussinyer Juncà. Quan va morir, la vídua, juntament amb el fill, Antoni Franquet Gussinyer (1879-1957), va prendre les regnes del negoci, que es trobava al carrer de "l'Argenteria, 26" i de la "Forsa, 14".

En el peus d'impremta d'aquesta época hi trobem les següents variants, ja que la llengua que s'emprava era preferentment el castellà: "Imprenta y Librería de Viuda/Vda. e/é Hijo de J. Franquet y Serra" i "Tip. Vda. é Hijo J. Franquet". Per als escrits en llengua catalana, la raó social també constava en català: "Imprenta y Librería de Vda. y Fill de Joseph Franquet y Serra" i "Viuda i Fill de Joseph Franquet Serra".

La Teresa va morir el 13 de febrer de 1921<sup>10</sup> i el seu fill Antoni va continuar amb el negoci.

Entre la seva producció hi ha llibres de pedagogia, estatuts, fulletons històrics, obres literàries i estampes.



33. BARONA CHERP, Manuel. *Escritura y Caligrafía Española*. Por [...] Profesor numerario, por oposición, de esta asignatura en el Instituto y Escuelas Normales de Gerona, Bibliotecario y Vicesecretario de dicho Instituto General y Técnico y Académico correspondiente de la Real de Bellas Artes de San Fernando. [Filet] Ilustrada con 50 grabados y 4 láminas. [Filet]

Gerona: Imprenta y librería de Viuda e Hijo de J. Franquet y Serra, 1918, 202 p.: il., [1] f.: 4 làms., grav.

Enq.: cartoné; 21,7 x 14,2 cm

Signatura: 003 Bar E. R. 38.962; 92-I.

Bibliografia: BPGCR, AEG-1056; CCPBE, n. id. CCPB001306432-0, es localitza un ex. a RABASF; CCPBC, no; Mirambell, no.

<sup>10</sup> *Diario de Gerona*, 12 de febrer de 1922.



34. *ESTATUTOS de la Rda. Comunidad de Presbíteros de la Iglesia Parroquial de San Félix de Gerona*. Aprobados por el Ilustrísimo Sr. Obispo de la Diócesis. [Gravat]

Gerona: Imprenta y Librería de Vda. é Hijo de J. Franquet y Serra, 1910; 20 p.

Enq.: paper; 18,5 x 11,9 cm

Signatura: 348.32 (46.71 Ger) Estatuts. R. 40.511; 45-II.

Bibliografia: no es troba ni al CCPBC, ni CCPBE, ni Mirambell, ni SGDAP.



35. *ESTATUTS de la Societat d'Atracció de Forasters y Turistes*. (Sindicat d'Iniciativa). *Estatutos de la Sociedad de Atracción de Forasteros y Turistas* (Sindicato de iniciativa).

Gerona: Tip. Vda. é Hijo J. Franquet, [1914]; 5, V p.

Enq.: paper. 21,3 x 13,6 cm

Signatura: 796.5 (46.71 Ger) Estatuts. R. 47.576; 3B-IIIS.

Bibliografia: SGDAP, R. 7.349; no consta ni CCPBC, ni CCPBE, ni Mirambell.

36. HUECAS [y CARMONA], Cesáreo. *Efemérides o fechas más memorables de los Sitios de Gerona en 1808 y 1809*. Por [...], Comandante de Infantería. [Escut de Girona]

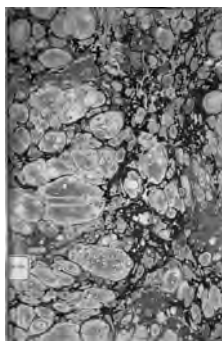
Gerona: Imprenta y Librería de Vda. é Hijo de J. Franquet y Serra, 1909; 34 p.

Enq.: paper de guarda marbrejat, de gotes. 18,3 x 12,00 cm

Signatura: 9 (46.71 Ger)

Hue E. R. 34.839; 19-IS.

Bibliografia: AHCB, 86119; es localitza un ex. a BMVO i BPAR; no es troba ni al CCPBE, ni Mirambell, ni SGDAP. El llibreter d'antiquari Costa, de Vic, havia disposat d'un exemplar per a la venda.





37. *JOCHS FLORALS DE GIRONA. Certamen de MCMVIII.* [Flor]

Girona: Imprempta y Llibreria de Vda. y Fill de Joseph Franquet y Serra, 1909; 1 làm., 137 p., [1] f.: [manca portada].

Enq.: cartolina; 22,3 x 15,9 cm

En el revers de la tapa anterior figura l'exlibris d'etiqueta de Josep Maria de Puig Suros.

Signatura: 833.1 Jochs. R. 42.900; 39B-IV.

Bibliografia: UdG, FHE 3713; BFCF CL R 82 JOC; no es troba ni al CCPBE, ni Mirambell, ni SGDAP.



38. *Consistori dels Jocs Florals de Girona. Llibre que conté les composicions premiades en la Festa de l'any 1911, nové de la seva fundació.*

[Girona: Vda. i Fill de Josep Franquet, 1912]; 1 làm, 133 p., [4] f.

Enq.: cartoné; 25 x 17,7 cm

Signatura: 833.1 Jocs. R. 31.429 i R. 38.734; 35-IVS i 39B-IV.

Bibliografia: SGDAP, probablement correspon al R. 841, encara que el peu d'impremta no coincideix; no es troba ni al CCPBC, ni CCPBE, ni Mirambell.

## SIGLES

- AHCB – Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
- ANC – Arxiu Nacional de Catalunya
- APEPC – Arxiu Provincial de les Escoles Pies de Catalunya
- BABM – Biblioteca Abadia Benedictina de Montserrat
- BC – Biblioteca de Catalunya
- BFCF – Biblioteca Fages de Climent, de Figueres
- BHMB – Biblioteca Històrica Militar de Barcelona
- BHMP – Biblioteca Històrica Militar de Palma
- BMM – Biblioteca Municipal de Múrcia
- BMVO – Biblioteca Marià Vayreda, d'Olot
- BN – Biblioteca de Navarra



- BPA – Biblioteca Pública Arús  
 BPAR – Biblioteca Pere Anguera, de Reus  
 BPGCR – Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola  
 BSDG – Biblioteca del Seminari Diocesà de Girona  
 BPESB – Biblioteca Pública Episcopal del Seminari de Barcelona  
 BUC-FCE – Biblioteca Universitaria de Córdoba. Facultad de Ciencias de la Educación
- CCEBM – Centro Cultural de los Ejércitos - Biblioteca, Madrid  
 CCPBC – Catàleg Col·lectiu del Patrimoni Bibliogràfic de Catalunya  
 CCPBE – Catálogo Colectivo del Patrimonio Bibliográfico Español  
 CEC – Centre Excursionista de Catalunya  
 ICAB – Il·lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona  
 ICC – Institut Cartogràfic de Catalunya  
 RABASF – Real Academia de Bellas Artes de San Fernando  
 RACAB – Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona  
 SGDAP – Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions, de l'Ajuntament de Girona
- UCM-B.PDC – Universidad Complutense de Madrid - Biblioteca. Patrimonio Digital Complutense
- UAB – Universitat Autònoma de Barcelona  
 UB-CRAI – Universitat de Barcelona. Biblioteca Fons Antic  
 UdG-BV – Universitat de Girona. Barri Vell  
 URL – Universitat Ramon Llull

## BIBLIOGRAFIA

- Argus. Catàleg de les Biblioteques Públiques de Girona, Lleida, Tarragona i Terres de l'Ebre. [https://elmeuargus.biblioteques.gencat.cat/search\\*cat](https://elmeuargus.biblioteques.gencat.cat/search*cat)
- Catàleg Col·lectiu del Patrimoni Bibliogràfic de Catalunya. CCPBC. [https://csuc-network.primo.exlibrisgroup.com/discovery/search?vid=34CSUC\\_NETWORK:CCPBC\\_UNION&lang=ca](https://csuc-network.primo.exlibrisgroup.com/discovery/search?vid=34CSUC_NETWORK:CCPBC_UNION&lang=ca)
- Catálogo Colectivo del Patrimonio Bibliográfico Español. <http://catalogos.mecd.es/CCPB/cgi-ccpb/abnetopac/O12426/IDfd7152a4?ACC=101>
- GARONE GRAVIER, Marina; CORBETO LÓPEZ, Albert. *Muses de la impremta. La dona i les arts del llibre*. Barcelona: Museu Diocesà, Associació de Bibliòfils, 2009. 280 p.: il.
- MIRAMBELL i BELLOC, Enric. "Els impressors gironins de la família Oliva". *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. Girona, vol. 26 (1982-1983), p. 159-208. <https://raco.cat/index.php/AnnalsGironins/article/view/53948>
- MIRAMBELL i BELLOC, Enric. "La família Bro, d'impressors gironins". *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. Girona, vol. 27 (1984), p. 249-311. <https://raco.cat/index.php/AnnalsGironins/article/view/53975>
- MIRAMBELL i BELLOC, Enric. *Història de la impremta a la ciutat de Girona*. Girona: Ajuntament, Institut d'Estudis Gironins, Diputació, 1988. Col·lecció de Monografies de l'Institut d'Estudis Gironins, 15, 237 p.: il.

- PADROSA GORGOT, Inés. *Diccionari biogràfic de l'Alt Empordà*. Girona: Diputació, 2009, 907 p.: il.  
<https://www.bibgirona.cat/pandora/viewer.vm?id=0000766687&page=2&search=Diccionari%20biografic%20de%20l%20&lang=ca&view=main>
- PADROSA GORGOT, Inés. “Los libros de D. Pedro Antonio de Aragón (1611-1690) de la Biblioteca del Palacio de Peralada”. *Revista General de Informació y Documentación*, 31(1), 2021, p. 149-178. <https://doi.org/10.5209/rgid.77086>
- PADROSA GORGOT, Inés. “Los impresores Giunta/Junta (s. XVI-XVII), en la Biblioteca del Palacio de Peralada”. *Revista General de Informació y Documentación*, 32(1), 2022, p. 211-241. <https://doi.org/10.5209/rgid.82949>
- PADROSA GORGOT, Inés. “La biblioteca de Henry y Albert Henry Huth. Pliegos sueltos de su colección en la Biblioteca del Palacio de Peralada”. *Janus*, 12 (2023), p. 82-127. DOI: <https://doi.org/10.51472/JESO20231204>
- PADROSA GORGOT, Inés. “La biblioteca de D. Joaquín Gómez de la Cortina (1808-1868), marqués de Morante. Su repertorio en la Biblioteca del Palacio de Peralada”. *Revista General de Informació y Documentación*, 33(1), 2023. [en premsa]
- PADROSA GORGOT, Inés. “La biblioteca de Francesc-Xavier Dameto Despuig (1748-1828), marqués de Bellpuig: su repertorio en la Biblioteca del Palacio de Peralada”. *Reial Acadèmia Mallorquina d'Estudis Genealògics [Palma de Mallorca]*, 33 (2023). [en premsa]
- Servei de Gestió Documental, Arxius i Patrimoni. Biblioteca: <https://bibliotecasgdap.girona.cat/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=8744>
- UdG. Biblioteca: <https://biblioteca.udg.edu/ca>